

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

DOI 10.31651/2524-2660-2019-4-173-176
ORCID 0000-0002-4736-5467

МАРТИНЕЦЬ Лілія Асхатівна,

докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки,
фізичної культури та управління освітою,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
e-mail: liliamart7@gmail.com

УДК 373.55(477)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ АВТОРСЬКИХ ШКІЛ

Статтю присвячено розкриттю сутності феномену «авторська школа».

Акцентовано увагу на оригінальності загальнопедагогічної, дидактичної, методичної чи виховної системи в авторській школі.

Опрацьовано з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняний і зарубіжний педагогічний досвід, який упроваджується за авторського керівництва чи за його участю у навчально-виховному закладі.

Розкрито особливості розвитку авторських шкіл за умов наявності оригінальної ідеї, висококваліфікованих, професійно підготовлених кадрів, авторського методичного забезпечення, кабінетів і лабораторій, авторських традицій, притаманних певному навчальному закладу.

Схарактеризовано із зазначених позицій авторські школи М. Гузика, О. Захаренка.

Ключові слова: авторська школа; оригінальна ідея; інноваційна діяльність; інновацій; експериментальний навчальний заклад.

Постановка проблеми. Педагогічні колективи сучасних загальноосвітніх навчальних закладів різних типів намагаються знайти оригінальні, індивідуальні підходи до навчання і виховання дітей, розробити та впровадити авторські проекти, знайти своє «обличчя». На особливу увагу з огляду на їхню оригінальність і креативність заслуговує діяльність авторських шкіл. Поява нових авторських шкіл, аналіз діяльності вже наявних навчальних закладів цього типу вдосконалюють освітянську практику, збагачують науково-педагогічний дискурс. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 19.01.2017 № 79 в Україні розпочався всеукраїнський експеримент за темою «Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл» [1].

Отже, проблема становлення та розвитку вітчизняних авторських шкіл, визначення їхнього місця в освітньому просторі України, установлення зв'язків з типовими освітніми реаліями сьогодення є актуальною і педагогічно доцільною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що проблема авторських шкіл висвітлюються в працях таких вітчизняних та зарубіжних педагогів, як: О. Адаменко, О. Адамський, В. Алфімов, С. Гончаренко, М. Гузик, Н. Дічек, Н. Островерхова, Т. Перекрестова, Н. Побірченко, М. Поташник, О. Савченко, О. Саранов, Г. Селевко, О. Сухомлинська, Т. Цирліна, Ю. Юрчонок та ін. Автори наукових праць зауважують, що авторська школа, на відміну від звичайної, обирає свою оригінальну мету та ідею, притримуючись яких розробляє і реалізує оригінальну модель навчання і виховання учнів, що сприяє реалізації поставленої мети та створює відповідні умови для виконання освітніх завдань. Саме тому авторські школи мають свої характерні ознаки, особливості діяльності та є інноваційними навчально-виховними закладами, які функціонують не лише в Україні, а й за її межами.

Мета статті – розкрити сутність та особливості феномену «авторська школа».

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічному словнику поняття авторська школа – оригінальна загальнопедагогічна, дидактична, методична чи виховна система, опрацьована з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду, яка реалізується під керівництвом чи за участю її автора (авторів) принаймні в одному навчально-виховному закладі [2].

Н. Островерхова припускає, що авторський заклад освіти в системі інших навчальних закладів виступає як форма реалізації соціальних перетворень та суспільних відносин. Він покликаний забезпечити сприятливі умови для реалізації і самореалізації потенціальних можливостей кожного учня, його інтелектуального, морального емоційного та фізичного розвитку; формування світогляду, гуманних відносин на

основі загальнолюдських цінностей [3, с. 26].

Ю. Юрчонок, розглядає авторську школу як гуманістичну, експериментальну навчально-виховну установу, в якій реалізується оригінальна цілісна інноваційна педагогічна система, суб'єктами діяльності якої стають педагогічний колектив, учні, батьки в тісній взаємодії [4, с. 9].

Як правило, авторські школи створюються на базі існуючих навчальних закладів, та, на думку дослідниці Н. Побірченко, виконують низку важливих функцій: поширення гуманістичних цінностей і пріоритетів особистісно орієнтованої педагогіки; забезпечення більш високого, порівняно з традиційним, рівня виховання, що визначається взаємовідносинами співробітництва і партнерства всіх суб'єктів навчально-виховного процесу; змістове нарощування і реальне опредмечування обраних домінуючих цінностей в педагогічному процесі; спрямованість на творчий пошук і професійне зростання, а також постійне стимулювання механізму, що сприяє трансформації існуючої педагогічної практики і розвитку інноваційного мислення, виконуючи при цьому роль «ключової школи»; опредмечення вже самим фактом свого існування нового футурологічного простору, який випереджає педагогічні традиції сучасності й виводить педагогів зі школи в інші часові поля, створюючи основи для формування «школи майбутнього» [5, с. 34].

Основними ознаками авторської школи є:

- інноваційність та концептуальність навчально-виховного процесу – в моделі авторської школи використовуються ті чи ті філософські, психічні, соціально-педагогічні ідеї, на основі яких побудований освітній простір;

- альтернативність – авторська школа має унікальну філософію і місію, логіку навчально-виховного процесу, що кардинально відрізняє її від традиційних масових шкіл;

- функціонування авторської школи як пізнавально-розвивального дидактичного середовища, чутливого до особистості учня;

- соціально-педагогічна доцільність – відповідність завдань школи соціальному замовленню, а компетенцій випускника – вимогам сучасного життя;

- злагодженість роботи педколективу внаслідок того, що педагоги поділяють авторську концепцію, мають відповідні професійно-особистісні особливості та ідентифікують себе із системою сформованих в школі цінностей;

- ставлення до учнів та їхніх батьків як до суб'єктів реалізації авторської концепції;

- стабільно стійкі і тривалі позитивні результати діяльності.

У педагогічній літературі приділяють чимало уваги системі авторських шкіл, таких як школа М. Гузика, В. Дурдуківського, О. Захаренка. Розглянемо деякі з них.

У педагогічній системі М. Гузика суть духовно-християнської гуманістичної філософсько-світоглядної основи, на якій вибудована Концепція виховної роботи та її теоретичний і практичний контекст, викладено автором у семи фундаментальних постулатах.

1. Дитина є свідомим творінням Божим, посланим Ним на землю для виконання певної місії згідно з Його планом світобудови. Із цього постулату випливає, що діти, яких Він доручає нам для виховання, мають при нашій допомозі адаптуватися до того завдання, яке вони мають поступово виконувати кожної хвилини свого життя.

2. Кожна дитина народжується з певними задатками основного таланту, які при правильному їх розвитку мають перерости в могутній інструмент для виконання її певного життєвого призначення. Із цього випливає, що основним завданням шкільного виховання дитини є відкриття усіх ключових задатків її основного таланту, створення умов для їх повної реалізації й динамічного розвитку в тих галузях діяльності, в яких вона має працювати, виконуючи свою життєву місію.

3. Для розуміння своїх можливостей щодо реалізації себе відповідно до плану та волі Божої дитина має знати, що вона – унікальне Боже творіння, яке має фізичне тіло, нематеріальну душу і нематеріальний дух.

Нематеріальна душа – це й є неповторна, вічна особистість дитини, в якій утілені всі її бажання, емоції, воля, розум та інші якості. Нематеріальний вічний дух – це глибинна сутність дитини, призначена для управління душею й тілом від імені Бога. У ньому втілені її совість, інтуїція й механізми, що допомагають їй спілкуватися з духовним світом та розуміти його.

4. Для усвідомлення дитиною її сутності, призначення та можливостей правильного функціонування її тіла, душі й духу їй першочергово потрібно відкрити Триєдиного Бога – Отця, Сина і Святого Духа.

Без знання й розуміння свого Небесного Творця дитина не здатна пізнати Його волю щодо свого життя, відкрити й розвинути в собі потрібний природний талант. Результатом цього є нещастя й горе, відчуття незатребуваності й безцільності свого існування на Землі.

5. Дитина може прийти до пізнання свого Небесного Отця тільки через Його

Сина – Ісуса Христа. Тому дуже важливо в першу чергу відкрити їй Особистість Сина Божого і Його прагнення брати кожную дитину під свій захист.

6. Дух дитини має бути постійно пов'язаним із Триєдиним Богом, щоб мати силу боротися зі злом, жити відповідно до Слова Божого і мати правильний життєвий орієнтир, спрямований на досягнення Царства Небесного.

7. Кінцевою метою духовного виховання дитини в школі має стати усвідомлення нею самою свого гріховного (Адамового) духу, необхідності отримати від Триєдиного Бога новий (Христовий) дух, відроджений до праведності й постійної турботи про динамічне зростання його сили й дієвості протягом усього подальшого життя [6].

Сутністю праці О. Захаренка було: знайти конкретну мету, яка захоплює і згуртовує колектив. Вникаючи глибше у всі розробки талановитого педагогом тепер, з відстані часу можна зробити висновок: конкретною метою його життя було створити школу, де постійно, як чисте повітря у лузі чи на морському узбережжі, панує атмосфера творчості, радості, довір'я, духовного, морального і фізичного здоров'я. У такому середовищі діти виростають здоровими, з міцним психологічним імунітетом на все життя. Відмітимо, що ніколи у О. Захаренка не йшлося про тепличні умови, ізоляцію від випробувань, лиха і бруду, якого так багато в сучасному світі. Суть у тому, що заряд морального здоров'я, уміння цінувати все добре і справедливе, впевненість у своїх силах, яку виносили вихованці сахнівської школи зі стін своєї «альма матер», допомагав їм протистояти життєвим бурям.

Педагогічна система О. Захаренка ґрунтується на трикутнику: батьки – дитина – вчитель. Формування гармонійних стосунків у просторі цього трикутника, – взаємоповага, постійна співпраця – чи не найголовніший фактор, необхідний для створення атмосфери, в якій найкраще розвивають позитивні якості і здібності дитини. Одним з важливих принципів, що гарантували успіх у роботі О. Захаренка, було те, що базою, основою своєї виховної системи він обрав не ідеологічні постулати, а вічні людські цінності: родину (про культ матері в школі розповідь ще попереду), красу природи, милосердя, працьовитість, любов до землі, до рідного краю. О. Захаренка називають автором «педагогіки конкретної мети» [5].

Управління в авторських школах потребує відмову від ідеологічних установок адміністративно-командної системи в освіті. Ліцеї, гімназії, колежі можуть розвиватися як авторські школи в разі дотримання певних умов:

1. Наявність оригінальної ідеї, яка дає змогу досягти вагомих результатів діяльності; забезпечення її оригінальним змістом, засобами, формами та методами реалізації. Наприклад, ліцей естетичної спрямованості створює сприятливі умови для розвитку творчої особистості вихованця, розробок нестандартних технологій навчання та виховання.

2. Підбір висококваліфікованих, професійно підготовлених учительських кадрів, спроможних творчо розв'язувати різноманітні педагогічні завдання.

3. Розробка авторських навчальних планів і програм, що відображають особливості авторської школи, її профіль.

4. Підготовка авторських навчальних посібників, підручників, кабінетів, лабораторій.

5. Створення авторських традицій, які властиві саме даному навчальному закладу, що акумулює накопичений педагогічний досвід [7].

На наш погляд, саме авторська школа як феномен інноваційної освітньої діяльності є вищою формою саморозвивальної практики. Отже, авторську школу відносять до інноваційного освітнього закладу. Її основними ознаками є: наявність автора; створення оригінальної концепції; пошуковий характер діяльності, здійснення експерименту; синтез світоглядної концепції і авторської технології; залучення всіх суб'єктів (учителів, учнів, батьків, громадськості) до процесу реалізації авторської концепції; наявність колективу педагогів-однодумців; стійкість і стабільність результатів порівняно з масовою школою.

Тому, можемо зробити висновок, що авторська школа сьогодні стає одним з провідних інноваційних закладів освіти, в яких апробуються авторські технології і методики. Сучасні авторські школи сприяють забезпеченню сприятливих умов для реалізації і самореалізації потенціальних можливостей кожного учня, його інтелектуального, морального, емоційного та фізичного розвитку, формування світогляду, гуманних відносин на основі загальнолюдських цінностей. Організація управління інноваційними процесами в таких закладах потребує ретельного, індивідуального підходу в кожному конкретному випадку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасна авторська школа виникає найчастіше на базі звичайної школи, в якій глибоко модернізують одну чи кілька базових функцій. Авторські новоутворення проходять обов'язкові науково-експериментальні дослідження, що є підставою для отримання закладом статусу експериментального майданчика («експериментальна школа»).

Список бібліографічних посилань

1. Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України. URL: http://gu.osvita.ua/legislation/Ser_osv/54252/
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник [гол. ред. С. Головка]. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
3. Островерхова Н.М. Чи можна керувати «Школою свободи»? *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2000. № 1. С. 26–33.
4. Юрчонок Ю.В. «Авторська школа»: до визначення сутності поняття. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць*. Слов'янськ, 2009. Вип. 46 (XLVI). С. 293–296.
5. Побірченко Н.С. Змістовий аспект поняття «авторська школа». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2007. Вип. 36. – С. 33–37.
6. Лісова О. Д. Інноваційні підходи до розбудови виховної системи Авторської школи М. П. Гузика. – Школи духовності, інтелекту, здоров'я і радості. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2012. № 3. С. 18–27.
7. Проц М. Авторська школа в Україні як педагогічний феномен: питання засадничих основ її організації. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Педагогіка та психологія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2011. Вип. 572. С. 145–152.

References

1. On conducting an all-Ukrainian experiment on the theme "Theoretical and methodological foundations of modelling the development of copyright schools" on the basis of comprehensive educational institutions of Ukraine. Retrieved from http://en.osvita.ua/legislation/Ser_osv/54252/.
2. Honcharenko, S. (1997). Ukrainian Pedagogical Dictionary. In S. Golovko (Ed.). Kyiv: Lybid. 373 p.
3. Ostroverkhova, N.M. (2000). Is it possible to run a "School of Freedom". *Headmaster of the school, lyceum, gymnasium*. 1. 26–33.
4. Iurchonok, Yu.V. (2009). "Author's School": to determine the essence of the concept. *Humanization of the educational process: Collectives of Scientific Works*. Sloviansk. 46(XLVI), 293–296.
5. Pobirchenko, N.S. (2007). Content aspect of the concept of "author's school". *Bulletin of the Ivan Franko Zhytomyr State University*. Zhytomyr. 36. 33–37.
6. Lisova, O.D. (2012). Innovative approaches to the development of the educational system of the M.P. Huzyk Author's School. – Schools of spirituality, intelligence, health and joy. *Headmaster of the school, lyceum, gymnasium*. 3. 18–27.
7. Prots, M. (2011). Author's School in Ukraine as a pedagogical phenomenon: issues of fundamental principles of its organization. *Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Series Pedagogy and Psychology*. Chernivtsi: Chernivtsi National University. 572, 145–152.

MARTYNETS Liliia,

Doctor Sciences in Pedagogy, Associate Professor, Head of Pedagogy, Physical Education and Management of Education Department
Vasyl' Stus Donetsk National University

RELEVANT ISSUES OF CREATION OF AUTHOR'S SCHOOLS IN UKRAINE

Summary. *Introduction. Teachers of modern comprehensive educational institutions of different types are trying to find original individual approaches to the education and upbringing of children, to develop and implement the author's projects, to find their «face». The special attention taking into consideration their originality and creativity should be paid to the activity of the author's schools. The emergence of new author's schools, the analysis of the activity of existing educational institutions of this type improve the educational practice, enrich the scientific and pedagogical discourse. According to the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 79 of 19.01.2017, an all-Ukrainian experiment on the topic «Theoretical and methodological principles of modelling the development of author's schools» has started in Ukraine.*

Thus, the problem of formation and development of national author's schools, determining their place in the educational space of Ukraine, establishing connections with the typical educational realities of today is relevant and pedagogically appropriate.

Purpose. To reveal the essence and peculiarities of the phenomenon «author's school».

Methods. *Theoretical analysis, synthesis, generalization.*

Results. *The author's school is an original generally pedagogical, didactic, methodical or educational system, elaborated with due regard for the achievements of psychology, pedagogy, age physiology and other sciences, domestic and foreign pedagogical experience, which is realized under the guidance or with the participation of its author (authors) at least in one educational institution. Author's schools can develop under certain conditions: the presence of an original idea, the selection of highly qualified, professionally trained staff, the development of author's curriculum and educational programme, the preparation of author's manuals, textbooks, classrooms, labora-*

tories, the creation of author's traditions that are characteristic of the given institution.

Originality. In our view, it is the author's school that as a phenomenon of innovative educational activity is the highest form of self-development practice. Therefore, the author's school is assigned to an innovative educational institution. Its main features are: the presence of the author; creation of the original concept; exploratory character of activity, the implementation of experiment; synthesis of ideological concept and copyright technology; involvement of all subjects (teachers, pupils, parents, the public) in the process of realization of the author's concept; the presence of a team of like-minded teachers; firmness and stability of the results compared to mainstream school.

The author's school today becomes one of the leading innovative educational institutions that test the author's technologies and techniques. Modern author's schools help to provide favourable conditions for realization and self-realization of potentials of each pupil, his intellectual, moral, emotional and physical development, formation of ideology, humane relations on the basis of common human values. The organization of innovation process management in such institutions requires a careful, individualized approach on a case-by-case basis. **Conclusion.** Thus, the modern author's school most often appears on the basis of a regular school, in which one or more basic functions are deeply modernized. The author's tumours undergo obligatory scientific and experimental research, which is the basis for the institution to obtain the status of the experimental site («experimental school»).

Keywords: *author's school; original idea; innovation activity; innovations; experimental educational institution.*

Одержано редакцією 08.11.2019
Прийнято до публікації 27.11.2019